

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI**

CONSORȚIU: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat „Alec
Russo” din Bălți (USARB), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu
Hasdeu” din Cahul (USC).

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 141.132:165.62(043.2)

URSU CRISTINA

**STRUCTURI ȘI INTERFERENȚE CONTEXTUALE ALE
RAȚIONALITĂȚII INTERPRETATIVE**

SPECIALITATEA: 631.01 ONTOLOGIE ȘI GNOSEOLOGIE

Rezumatul tezei de doctorat în filosofie

CHIȘINĂU, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

Eugenia BOGATU, dr. hab. în filosofie, conf. univ.

Membrii Comisiei de îndrumare:

1. Eudochia SAHARNEANU, dr. hab. în filosofie, prof. univ.
2. Ștefan AFLOROAEI, dr. în filosofie, prof. univ.
3. Petru BEJAN, dr. în filosofie, prof. univ.

Componența Comisiei de doctorat:

Președinte – Svetlana COANDĂ, dr. hab. în filosofie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova
Conducător științific – Eugenia BOGATU, dr. hab. în filosofie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Referent 1 – Ștefan AFLOROAEI, dr. în filosofie, prof. univ., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”

Referent 2 – Marin BĂLAN, dr. în filosofie, conf. univ., Universitatea din București, România

Referent 3 – Dumitru DODUL, dr. în filosofie, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Susținerea va avea loc la **26/06/2026, ora 11:00**, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, Chișinău, MD-2009, Republica Moldova, **aula „Regina Maria”, bl. Central.**

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la **25/05/2026**.

Autor,

Cristina URSU

Conducător științific,

Eugenia BOGATU, dr. hab. în filosofie, conf. univ.

Președinte al Comisiei de doctorat,

Svetlana COANDĂ, dr. hab. în filosofie, conf. univ.

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE TEZEI	4
CONȚINUTUL TEZEI	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	23
BIBLIOGRAFIE	26
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	28
ADNOTARE	30
ANNOTATION	31
АННОТАЦИЯ	32

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Problematika raționalității interpretative își găsește rezonanța filosofică în cadrul hermeneutic ca filosofie a înțelegerii. Actul hermeneutic este o formă operațională a raționalității, a facultății umane intrinseci de a gândi conform principiilor logicii, de a analiza o premisă, de a înțelege un argument, de a deduce o concluzie etc. Analiza conceptului de *rațiune* se plasează în centrul preocupărilor filosofice dintotdeauna. Fie este redefinită ca metodă (Descartes), ca instrument de cunoaștere empirică (Bacon), ca principiu moral legislator (Kant), ca structura ontologică a realității (Hegel), devine constrânsă de structurile limbajului (Wittgenstein), capătă criteriul științific al falsificabilității (Popper), își extinde funcționalitatea într-un registru comunicațional al consensului intersubiectiv (Habermas), îi este criticată rigiditatea metodologică universal acceptată (Feyerabend) ș.a. Termenul extins de *raționalitate interpretativă* marchează dimensiunea hermeneutic-ontologică a raționalității, desemnând forma de situare existențială în interiorul înțelegerii. Termenul este tangențial cu multiple discipline, precum: filosofia, psihologia, etica, estetica, literatura, lingvistica. În virtutea dinamicii structurilor sale constitutive, raționalitatea interpretativă depășește cadrul riguros al normelor epistemice. Structurile mijlocesc integrarea hermeneutului în actul interpretării, făcând posibilă înțelegerea ca proces constitutiv al sensului.

Cadrând hermeneutica cu ontologia, gnoseologia, fenomenologia și etica, observăm convergența lor în conceptul unificator de *adevăr*. Totuși, relativismul epistemic al epocii îi contestă existența, plasându-l sub semnul pretențiozității. În această lucrare, contrastăm adevărul științific cu adevărul existențial, deplasând analiza dinspre arealul obiectiv și general valabil al științificului spre structura de bază a experienței hermeneutului. Experiența umană se găsește sub incidența unor insuficiențe ontologice – de ordin moral (ispita răului), epistemic (neștiința propriei neștiințe), ontologic (fragilitate și fractură), existențial (alienare de sine). Aceste insuficiențe se manifestă prin factori care frânează înțelegerea: biasuri cognitive, predispoziții de origine pre-reflexivă, structuri afective, pluralisme ideologice, rigiditate cognitivă, lipsă de atenție ș.a. Acești factori frenatorii deturneză actul hermeneutic înspre rătăcire (*Irrtum*). De aceea, este necesară deconspirarea acestor mecanisme prin hermeneutica filosofică, capabilă să restabilească orientarea în interiorul sensului.

În cadrul demersului, orientarea nu este înțeleasă în sens strict spațial, ci ca structură originară prin care hermeneutul se situează în interiorul unei situații de sens. Werner Stegmaier în *What is orientation?* observă că orientarea precede definițiile, întrucât trebuie să fim deja orientați

pentru a fi capabili de a defini ceva. În acest sens, orientarea este condiția existențială a oricărui act de înțelegere. Ea desemnează capacitatea de „a-ți găsi drumul” într-o situație inedită, în care hermeneutul trebuie să aleagă. Problema se remarcă abia atunci când apare dezorientarea.

Scopul lucrării constă în examinarea și sistematizarea structurilor și interferențelor contextuale ale raționalității interpretative în cadrul demersului filosofic al înțelegerii;

Obiectivele cercetării:

1. Analiza evoluției hermeneuticii ca disciplină filosofică;
2. Clarificarea ramificațiilor conceptuale aferente hermeneuticii filosofice;
3. Problematizarea adevărului în actul hermeneutic;
4. Prezentarea rațiunii ca principiu ordonator epistemic, etic și ontologic;
5. Reconceptualizarea iraționalului ca limită imanentă a rațiunii;
6. Schematizarea unui cerc hermeneutic regresiv în contrast cu cel tradițional;
7. Clarificarea relației dintre adevăr existențial și sens existențial;
8. Examinarea adevărului existențial ca structură de orientare în actul hermeneutic;
9. Elaborarea unui model tripartit de interpretare dia-poietică ca instrument hermeneutic;
10. Aplicarea lecturii dia-poietice în contexte educaționale de tip reflexiv.

Ipoteza de cercetare: Adevărul existențial este structura internă de orientare a raționalității interpretative, configurând dinlăuntru dinamica actului hermeneutic al înțelegerii.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Cercetarea, plasată în registrul hermeneuticii filosofice, pune accent pe dimensiunea ontologică a înțelegerii ca finalitate a actului hermeneutic. Metoda hermeneutico-fenomenologică este cadrul metodologic de reper al demersului, avantajând investigarea raționalității interpretative nu doar ca proces cognitiv, ci ca structură ontologică a înțelegerii. Premisa interogativă a cercetării este deci de ordin ontologic: ce face posibilă raționalitatea interpretativă? Întrebarea solicită o analiză structurală a condițiilor de posibilitate a înțelegerii. Fenomenologia urmărește să releve experiența hermeneutului așa cum este ea ca atare (prin analiza structurilor raționalității interpretative, a insuficiențelor ontologice ale hermeneutului), în timp ce hermeneutica explică aceste structuri. A doua metodă a tezei, folosită preponderent în capitolul al treilea, este cea a hermeneuticii aplicate, prin care se urmărește validarea practică a modelului de interpretare dia-poietică construit. Este o extensie practică în situații reale de lectură, care verifică și valorifică relevanța teoretică a cadrului conceptual construit în prima și a doua parte a tezei.

Noutatea acestei lucrări rezidă în articularea unei perspective proprii asupra raționalității interpretative, în cadrul căreia adevărul existențial este conceput ca structură internă de orientare a înțelegerii, dincolo de limitele cadrului epistemic clasic; reconceptualizarea raportului dintre rațional și irațional prin introducerea conceptului de *pseudorațional*, înțeles ca formă disimulată a iraționalului sub aparența coerenței raționale; introducerea noțiunii de *cerc hermeneutic regresiv* distinct de cel clasic drept model ilustrativ prin care *gândul deșert* conduce la blocaj hermeneutic; dezvoltarea unui model tripartit de interpretare structurat pe trei niveluri: *imersiv* (experiență pre-reflexivă), *diakritic* (demers analitic) și *poietic* (recontextualizare semiotică). Modelul integrează hermeneutica ontologică cu fenomenologia și estetica, creând un context nou de analiză.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: propunem un nou model teoretic care se situează dincolo de logica fundamentului, reconfigurând raționalitatea interpretativă în afara reducerii scientiste la forme logico-matematice. Redefinim raționalitatea în contextul limitelor sale epistemice printr-o reorientare hermeneutică și ontologică a înțelegerii. Deschidem direcții de cercetare în ontologia raționalității și a adevărului, etica și estetica interpretării, metodologia învățării reflexive, cu potențiale extinderi interdisciplinare.

Semnificația teoretică: formularea unei viziuni integratoare asupra raționalității: raționalitatea interpretativă care cadrează ontologia, epistemologia și etica în interiorul hermeneuticii filosofice; propunerea unei ontologii a adevărului existențial drept structură de orientare a raționalității interpretative în afara logicii fundamentului, unde actul interpretării este conceput ca practică ontologică de situare a hermeneutului în interiorul sensului, în orizontul adevărului.

Valoarea aplicativă: studiul dat facilitează aplicabilitatea *modelului dia-poietic de interpretare*, structurat pe trei niveluri: *imersiv*, *diakritic* și *poietic* în contexte educaționale, prin formularea unui instrument de formare a gândirii reflexive în educația umanistă, literară și filosofică.

Cuvinte-cheie: hermeneutică filosofică, ontologie hermeneutică, raționalitate interpretativă, înțelegere, interpretare, adevăr existențial, sens existențial, insuficiență ontologică, rațional, irațional, pseudorațional, gând deșert, cerc hermeneutic regresiv, lectură dia-poietică, lectură imersivă, lectură diakritică, lectură poietică, metaforă grafică.

CONȚINUTUL TEZEI

Structura și volumul tezei. Cercetarea este compartimentată în introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul candidatului. Structura tezei reflectă progresia demersului de la analiza hermeneuticii ca disciplină filosofică a înțelegerii, la examinarea adevărului existențial ca structură de orientare a raționalității interpretative, până la aplicarea modelului dia-poietic de interpretare. Teza cuprinde 145 de pagini de text de bază, 143 de titluri bibliografice și 9 figuri, rezultatele cercetării fiind publicate în 12 lucrări științifice. În **Introducere** este configurat cadrul general al cercetării, fiind argumentate actualitatea și importanța temei în contextul pluralismului epistemologic, al necesității de a regândi orientarea hermeneutică într-un câmp interpretativ deschis. Sunt formulate scopul, obiectivele și ipoteza cercetării, potrivit căreia adevărul existențial constituie structura internă de orientare a raționalității interpretative.

În **primul capitol**, intitulat *Hermeneutica – disciplină filosofică a înțelegerii*, marcăm traseul conceptual al hermeneuticii filosofice de la F. Schleiermacher la W. Dilthey, H.-G. Gadamer, M. Heidegger și P. Ricoeur. Traseul plasează trecerea de la interpretare de sens la ontologia adevărului în descendența părților constitutive ale demersului. În subcapitolul 1.1, *Hermeneutica – studiul și teoretizarea interpretării*, definim hermeneutica drept disciplină filosofică a înțelegerii dincolo de cadrul metodologic al interpretării, care investighează fundamentele ontologice, epistemice și existențiale ale actului hermeneutic. În compartimentul 1.1.1., *Tautologii conceptuale*, explicităm ramificațiile conceptuale interne în cadrul hermeneuticii: înțelegere, interpretare, explicare, comprehensiune, exegeză, comentariu. Înțelegerea este integrată ca situație existențială în sens; interpretarea ca proces de explicitare și reconfigurare a acestuia; explicarea ca etapă analitică de clarificare; comprehensiunea ca interiorizare reflexivă; exegeza ca aplicare metodică a regulilor interpretative; comentariul ca extensie discursivă a actului hermeneutic. În compartimentul 1.1.2., *Hermeneutica între interpretare și ontologia înțelegerii*, anunțăm direcția tezei înspre ontologia hermeneutică, contrapunctând limitele specifice sensului (riscul autoreferențialității, cadrul solipsist de perspectivă) cu adevărul existențial ca deschidere către ceea ce este (*Aletheia*). Analizăm dualitatea psihologico-gramaticală a perspectivei lui F. Schleiermacher ca pe o tensiune creatoare prin actul divinației (empatie intuitivă) ca mijlocire către fluxul inerent textului. Punctăm conceptul înțelegerii *Verstehen* la Dilthey drept centru unificator al perspectivei asupra hermeneuticii ca teorie a validității universale a interpretării în registrul științelor umaniste (filosofia, literatura, istoria).

Deși este un act subiectiv, *Verstehen* este și un act universal, fundamentat pe natura umană împărtășită. Acest fapt condiționează reconstrucția experienței trăite (*Erlebnis*) într-un context recognoscibil. Subliniem reperele gadameriene în raport cu adevărul nederivabil din metoda științifică. Hermeneutica sa filosofică se concentrează anume pe o asemenea experiență a adevărului, fapt cu care rezonăm în ulterioarele cadrări conceptuale ale tezei. Analizăm perspectiva lui Heidegger asupra filosofiei ca ontologie fenomenologică, asupra fenomenologiei lui *Dasein* ca hermeneutică per se. Înțelegerea capătă structura unui proiect perpetuu deschis al putinței-de-a-fi (*Seinkönnen*), care îi marchează caracterul proiectiv. Ipoteza demersului nostru trasează ideea că adevărul existențial orientează această devenire „dinlăuntru”, fapt plasat în siajul reflecțiilor heideggeriene asupra demersului său fenomenologic către lucrurile însele. Cadrăm viziunea lui Ricoeur despre exigența primă a hermeneuticii – cea a înțelegerii eului către el însuși – cu necesitatea integrării hermeneuticii în fenomenologie.

Nu suntem în măsura de a limita cadrul hermeneutic la un act de reguli aplicabile, de vreme ce hermeneutica formulează condițiile înseși în care este posibilă înțelegerea ca atare. Sensul este deci necesar, dar nu suficient. Insuficiența sensului este urmarea caracterului său plural, contextual, multiplu, uneori divergent sau autoreferențial. Adevărul face posibilă existența însăși a sensului ca sens orientat: nu în ideea producerii sale semantice, ci în ideea orientării hermeneutice. Sensul se poate multiplica și circula în multiple, diverse forme, însă prin adevărul existențial el devine sens orientat. În absența acestui vector intern pe cercul hermeneutic, sensul se expune proliferării infinite. Analizăm așadar criza sensului și pluralismul interpretativ formulate de Derrida, Foucault, Vattimo și Rorty, asumând critica metafizicii fundamentelor tari și deschiderea hermeneutică a sensului. Demersul nostru urmărește justificarea adevărului existențial ca structură de orientare tocmai în interiorul pluralității interpretative, dincolo de logica fundamentului.

În compartimentul 1.1.2., *De la hermeneutica sensului la ontologia adevărului*, problematizăm insuficiența sensului ca finalitate ultimă a actului hermeneutic. Sensul deschide orizontul înțelegerii, adevărul orientează hermeneutul în această deschidere. Adevărul existențial este așadar tangențial cu *sensul existențial* în virtutea aceleiași zone de manifestare: experiența trăită. Mai mult, nu sunt produse metodic, ci par „date” în experiență. Faptul de „a se da” nu este complet exprimabil, de aceea au nevoie de mediere prin metaforă sau simbol. Totuși, distincția noțională se revendică din faptul că sensul deschide câmpul interpretării, acest câmp devenind el însuși un orizont de sens, însă nu garantează orientarea în interiorul lui. Adevărul existențial preia

această funcție de orientare în câmp deschis și plural. Merleau-Ponty încorporează sensul în percepție, fiind anterior reflecției, structură a experienței care condamnă. Este inevitabil în modul în care lumea apare, este pre-reflexiv. Prin urmare, sensul este constitutiv, ontologic, hermeneutic, simbolic, existențial, plural. Cu toate acestea, problema orientării în interiorul lui rezistă.

Pentru Merleau-Ponty, sensul este modul în care lumea apare deja ca semnificativă, fiind „condamnați la sens”, în ideea că suntem incompatibili cu o experiență neutră. Prin sens, lumea apare deja organizată, articulată, inteligibilă. Sensul este un fenomen pre-reflexiv, el apare nu după, ci înaintea interpretării. Este corporal și perceptiv, este structura implicată a experienței umane pe lume. Cu toate acestea, anterioritatea sensului nu echivalează cu adevărul existențial. Sensul existențial desemnează faptul că lumea se oferă deja într-o formă semnificativă. Adevărul existențial, pe de altă parte, nu se reduce la această semnificativitate originară, ci intervine ca structură de orientare în interiorul ei. În vreme ce sensul face posibilă apariția lumii ca lume inteligibilă, adevărul existențial face posibilă orientarea hermeneutului în câmpul acestei inteligibilități. Adevărul existențial apare tocmai ca principiu intern de orientare odată cu desfășurarea caracterului deschis al sensului. Dacă la Merleau-Ponty sensul este structură a experienței, aici adevărul existențial este structură a orientării prin sens.

În **capitolul al doilea**, intitulat *Adevărul ca structură de orientare a raționalității interpretative*, sistematizăm structurile imanente ale raționalității interpretative, lărgind cadrul epistemic noțional al *rațiunii* înspre unul existențial. Conceptul de *raționalitate* reflectă însușirea de a fi rațional: de a gândi conform principiilor logice, de a lua decizii coerente cu faptele realității, de a înțelege lumea într-un mod sistematic și organizat. În această perspectivă, câmpul raționalității apare ca un registru diferențiat intern în structura de recesivitate rațional-irațional (Mircea Florian), în care se pot distinge alte forme limită ale manifestării sale: *infraraționalul* — ca diminuare a raționalului în direcția fragmentării sensului —, *supraraționalul* — ca depășire a raționalului prin deschidere către o ordine de sens care îl transcende — și *pseudoraționalul* — ca simulacru de raționalitate.

Actul hermeneutic este o formă operațională a raționalității. Termenul de *raționalitate interpretativă* punctează o dimensiune specifică tangențială cu disciplinele filosofia, psihologia, etica, estetica, literatura, lingvistica. Îi punctăm structurile imanente: cele anticipative (prejudicata și cercul hermeneutic), vidul ontologic ca premisă a înțelegerii, dialectica dintre subiect și obiect, atenția ca act fenomenologic al prezenței hermeneutului. În capitol urmărim parcursul istorico-

conceptual al *rațiunii* și configurările sale ca principiu epistemic, ontologic și etic. Propunem o genealogie a rațiunii de la Platon, Aristotel, Descartes, Bacon, Hume, Kant, Hegel, Comte, Crease, Wittgenstein, Popper, Habermas, Feyerabend. Abordăm raportul de recesivitate în cheia lui Mircea Florian dintre rațional și irațional în termenii *pseudoraționalului* — concept pe care îl introducem în cadrul analizei. Acesta nu funcționează ca o complementaritate a rațiunii în registrul imaginarului simbolic și mitic (Jung, Eliade), ci ca disimulare sub forma raționalității. Pseudoraționalul se manifestă prin simularea coerenței, prin exces justificativ, prin rigiditate argumentativă sau prin folosirea rațiunii ca mecanism de autojustificare. În plan hermeneutic, el explică posibilitatea unei interpretări coerente exclusiv în aparență. În modul acesta, pseudoraționalul permite nuanțarea raportului dintre rațional, irațional, infrarațional și supraparațional, devenind un concept critic necesar pentru analiza limitelor raționalității interpretative. Pseudoraționalul reprezintă forma cea mai problematică, deoarece se prezintă ca raționalitate, deși funcționează ca deturnare a acesteia. El nu suspendă rațiunea în mod vizibil, ci o instrumentalizează, transformând-o într-un mecanism de autojustificare. Astfel, pseudoraționalul devine una dintre condițiile *cercului hermeneutic regresiv*, în care gândirea se rotește în interiorul propriilor aparențe de coerență. Cercul hermeneutic tradițional implică aprofundarea progresivă a înțelegerii prin raportarea reciprocă dintre parte și întreg: dintre anticipări și confirmări prin care hermeneutul accede la o înțelegere mai nuanțată. Prin contrast, cercul hermeneutic regresiv descrie o deformare a interpretării. În loc să producă aprofundare, interpretarea își pierde orientarea. Astfel, analiza pseudoraționalului devine necesară pentru înțelegerea limitelor actului hermeneutic și pentru explicarea mecanismului în care interpretarea poate eșua chiar atunci când pare să urmeze exigențele raționale ale argumentării.

În subcapitolul 2.2., *Structurile raționalității interpretative*, contextualizăm extensia noțională de *raționalitate interpretativă* în raport cu disciplinele filosofia, psihologia, etica, estetica, literatura, lingvistica. Examinăm actul interpretării unui text sau fenomen ca formă operațională a raționalității și recontextualizăm factorii frenatorii disruptivi ai înțelegerii în cheia pseudoraționalului, precum: biasuri cognitive, predispoziții de origine pre-reflexivă, structuri afective, pluralisme ideologice, rigiditate cognitivă, lipsă de atenție, superficialitate.

În compartimentul 2.2.1., *Structuri anticipative: prejudecata și cercul hermeneutic*, prefigurăm cercul hermeneutic ca model de funcționare a actului interpretativ, prin raportarea reciprocă dintre parte și întreg, anticipare și confirmare. Cercul hermeneutic devine structură constitutivă a înțelegerii, de vreme ce hermeneutul accede la text prin pre-viziuni, pre-concepții,

prejudecăți și anticipări care îi orientează lectura. Tot aici diferențiem noțiunile de prejudecată și *gând deșert*, pornind de la non-reflexivitatea specifică ambelor fenomene. Prejudecata este înțeleasă ca structură anticipativă inevitabilă a actului hermeneutic: ea precedă judecata propriu-zisă, condiționează perspectiva hermeneutului și poate avea un rol productiv atunci când deschide interpretarea către sens. Gândul deșert, fiind caracterizat prin: impulsivitate, incoerență, ambiguitate, confuzie, nesiguranță, instabilitate, agitație, anxietate, frustrare, haos, fragmentare, dezorganizare, derută, conflict, nu aparține structurii productive a înțelegerii. Este impropriu actului hermeneutic și punctează resurgența pseudoraționalului. În timp ce prejudecata funcționează ca structură anticipativă a înțelegerii, gândul deșert marchează o disfuncție a cercului hermeneutic.

În compartimentul 2.2.2., *Vidul ontologic ca premisă a înțelegerii*, examinăm vidul ontologic ca spațiu al potențialității și devenirii. De vreme ce prejudecata creează iluzia plinătății, este nevoie de un moment al golirii, al suspendării. Golul se înscrie astfel într-un câmp lexical abisal — vid, neant, absență, spațiu negativ, tăcere, suspendare — și subzistă în substratul structurii raționalității interpretative, la interferența dintre ontologie, fenomenologie, hermeneutică și poetică. Dialectica dată transcende orice disciplină. Prin raportare la Simone Weil, vidul este înțeles ca spațiu al receptivității, ca plinătatea supremă. În raport cu Heidegger, este înțeles ca deschidere a *putinței-de-a-fi* (*Seinkönnen*). Astfel, subcapitolul evidențiază că golul indică punctul în care mocnesc potențialități, iar tensiunea dintre gol și plin certifică faptul că, în actul de înțelegere, golul poate deveni plin. În compartimentul 2.2.3., *Dinamica relației subiect-obiect în actul înțelegerii*, problematizăm raportul dintre subiectiv și obiectiv în cadrul filosofic universal: Descartes, Kant, Husserl, Hegel, Nietzsche, Heidegger. Îl contextualizăm ca structură operațională a raționalității interpretative, întrucât înțelegerea însăși se realizează prin mersul dialectic între hermeneut (subiectul care interpretează) și sens (obiectul revelat). În compartimentul 2.2.4., *Atenția ca act fenomenologic al prezenței hermeneutului*, analizăm atenția ca act existențial. Atenția pură nu se limitează la un act cognitiv, marcând disponibilitatea de a vedea ceea ce nu se vede în cadru obișnuit. Actul hermeneutic definește atenția ca structură reglativă liminară a raționalității interpretative.

În subcapitolul 2.3, *Adevărul ca structură de orientare a înțelegerii*, analizăm conceptul de *adevăr* în raport cu epistemologia, ontologia, logica, etica, filosofia limbajului într-o ramificație noțională. Realizăm un parcurs modest al teoriilor epistemice clasice – corespondență, coerență, deflaționism și pragmatism. Fie că este definit drept concordanță între gândire și realitate, fie drept

coerență internă sistemică de propoziții, fie drept instrument pur lingvistic sau utilitate practică, însemnăm perspectiva mediatoare dinspre teoriile epistemice clasice sus-vizate și experiența existențială. În cadrul existențial, remarcăm manifestările explicite ale insuficiențelor ontologice de orice ordin. Transcenderea insuficienței ontologice, al „dispoziției către rău” în gând socratic, îl situează pe om în raport nemijlocit cu universalitatea adevărului existențial experimentat individual. Implicațiile fenomenului de insuficiență ontologică țin de un act hermeneutic deformat în *cercul hermeneutic regresiv* pe care îl configurăm. Adevărul existențial transcende insuficiența ontologică prin reflexivitate, stare de veghe, metapoziție, vigilență, prin ieșirea-din-ascundere (*Unverborgenheit*) la Heidegger, care implică, la rândul ei, libertatea situației în deschis. Individualul se plasează de-acum în raport absolut cu Absolutul în nemijlocire relațională, dincolo de universalism etic generalizant, într-un „paradox inaccesibil gândirii” (Kierkegaard). Faptul adevărului existențial rămâne de neînțeles atunci când este cadrat cu registrul eticului universal. În contextul dat, se reclamă necesitatea trasării unor noi direcții de cercetare între ontologie și etică. În compartimentul 2.3.1., *Adevărul existențial ca fenomen ontologic la Michel Foucault*, explicăm specificitatea adevărului existențial ca fenomen ontologic de altă lume și altă formă de viață (*l'autre monde et de la vie autre*) în prelegerile lui Michel Foucault de la Collège de France. În contextul celor două căi propuse de către filosoful francez către virtute: drumul tăcut (*suntomos odos*) și calea discursului (*logos*) – Foucault evocă dimensiunea existențială a scurtcircuitului către virtute. Însă, analiza lui Foucault necesită a fi dusă până la capăt întru definirea naturii efective a drumului tăcut. Credem că *suntomos odos* poate fi înțeles prin prisma binomului contrastant dintre *gândul deșert* și *gândul practic*. Astfel, se explică natura liantului conceptual între practicile cinice antice și ascetismul creștin, prezent în prelegeri. Credem că liberarea de gândul deșert este cea care oferă curajul de a spune adevărul despre sine/ sie însuși. Adevărul, în acest context, devine o practică de viață; sursa vieții și mijlocul prin care se realizează. Credem că ascunzătoarea pe care o intuiește Foucault prin drumul tăcut este gândul deșert. Gândul care inculcă inimii o stare de neliniște. Faptul că nu știm nimic (Socrate) poate echivala cu faptul că nu gândim nimic, în sensul de a nu fi preocupați de trecut sau viitor, de a nu lăsa mintea plină de regrete, remușcări, rușine, nostalgie dureroasă, tristețe, îngrijorări nefondate, anxietate, neîncredere, obsesie sau stres. De a avea o minte golită de gânduri, doctrine, opinii, prejudecăți și influențe, în sensul unei stilistici simple a existenței. Faptul de a ascunde adevărul implică deja o raționalizare, un proces mental care deformează trăirea autentică și o reduce la o expresie trunchiată. În acest sens, orice formă de

ascundere a adevărului maschează experiența vie și o transformă într-o manifestare incompletă. Cinicul, prin practicarea parrhesiei, refuză această mutilare a trăirii și se dedică unei vieți în care adevărul este spus în întregime. Credem că aceasta este ceea ce Foucault subliniază ca fiind o estetică a existenței – o viață trăită în adevăr și pentru adevăr. Practica rostirii adevărului (*parrhesia*) se relaționează cu ethosul. Parrhesia este așadar axa eticii, care implică, după Foucault, grija față de rațiune, adevăr și suflet (*phronesis, aletheia, psykhe*).

În contrast cu gândurile deșarte (*alogos*), care provoacă rătăcirea, fiind formă de retragere din lume; gândurile practice (sau *phronesis* în tradiția aristotelică) sunt singurele gânduri asumate conștiincios în viața de zi cu zi. Acestea din urmă îi permit omului să se orienteze în realitatea concretă. Evocăm contrastul fundamental ontologic, etic și epistemologic dintre aceste două tipuri de gânduri. Ceea ce vizează liantul cu realitatea, gândul practic este direcționat către acțiune cu finalitate precisă. În schimb, gândul deșert este rupt de realitate, este iluzoriu și fals în toate contextele posibile; este caracterizat prin incoerență și speculație care induce neliniște. În acest sens, ingerința gândului deșert nu provoacă decât înșelăciune și abatere reprobabilă. În ceea ce privește finalitatea, gândul deșert nu induce decât confuzie, stagnare. Sfinții Părinți ne îndeamnă ca, atunci când apare un gând fie împotriva cuiva, fie unul de autosabotare, să înțelegem unde va duce acel gând rău. Gândul practic uzează mereu de o finalitate precisă în rezolvarea unei probleme, în înfăptuirea unui lucru concret, orientate spre ceea ce este operațional și funcțional. Raportate la adevăr, gândul deșert îl deformează eminamente, îl trunchiază până la o formulă irecognoscibilă. Gândul practic însă se preocupă de adevăr în mod consistent, fie că vorbim de adevărul pragmatic sau de cel existențial. În relație cu timpul, gândul deșert reprezintă un obstacol grav pentru trăirea momentului prezent, fiind rătăcit fie în remușcări, nostalgiile trecutului sau în proiecții mincinoase de viitor. Gândul practic se ancorează în prezent, fiind de natură proiectivă a lucrurilor care se înfăptuiesc acum. Așadar, adevărul, pentru Foucault, transcende cadrul epistemic într-o estetică a existenței prin actul de a-l rosti în *parrhesia*.

În **capitolul al treilea, *Exerciții hermeneutice de lectură în orizont existențial***, deplasăm accentul cercetării dinspre construcția teoretică înspre verificarea acesteia în actul punctual al lecturii. Capitolul examinează lectura ca exercițiu hermeneutic prin care hermeneutul se lasă imersiv condus de text, îl analizează apoi diakritic prin clarificarea structurilor de sens și își configurează propria viziune prin recontextualizare semiotică. În subcapitolul 3.1., *Model tripartit de interpretare: imersivă, diakritică și poetica*, modelăm un cadru teoretic și practic aplicabil

hermeneuticii ontologice. Modelul vizează actul lecturii eşalonat pe trei niveluri: *imersiv*, *diakritic* și *poietic* – structurând progresia dinspre experiența pre-reflexivă la demers analitic, până la reconfigurare în creație proprie. Lectura *imersivă* de la primul nivel se realizează în flux hermeneutic, unde cititorul are o experiență pre-reflexivă în raport cu ceea ce citește – se lasă purtat de revelații semantice, fără angajamente de ordin analitico-critic. Al doilea nivel al lecturii – nivelul *diakritic* (din grecescul *diakrasis* care înseamnă „discernământ”) ține de compoziția textului: subiectul, procedeele/ figurile de compoziție, imaginile artistice, motivele recurente, simbolurile, câmpurile semantice, structura narativă, perspectiva discursivă, tensiunile interne, opozițiile conceptuale, raportul dintre parte și întreg, dintre sens literal și sens figurat ș.a. Nivelul al treilea, cel *poietic* (din grecescul *poiesis* care înseamnă „a face”, „a crea”) marchează spațiul devenirii în care hermeneutul pliază adevărul textului cu propria ontologie. Recontextualizările se întâmplă în mijlociri creatoare, în multiple registre semiotice posibile: vizual, scenic, muzical, literar, cinematografic, filosofico-hermeneutic, tehnologic ș.a. Hermeneutul devine co-creator al împărtășirii sub forme de răspuns/ extensie/ explorare/ interpretare. Nivelul poietic este atât o metodă epistemică, cât și un fenomen ontologic prin care adevărul se dezvăluie în noi manifestări. În așa mod, actul hermeneutic caută să surprindă structura ca atare a sensului. Adevărul existențial este el însuși această structură – fenomenul care oferă coerență și valabilitate registrelor semiotice emergente.

Nivelul poietic al lecturii implică multiple registre semiotice, care se pliază pe intențiile textului citit. Poate fi de diverse naturi: reflexivă (eseuri personale, note de lectură, jurnale de reflecție, dialoguri imaginare cu autorul sau personajele); metaforică (metaforă grafică sau alte forme simbolice elocvente); creativă (generarea unui text nou, pornind de la nucleul textului original); existențială (transpune adevărul perceput în acțiuni de viață); trans-semiotică (reconfigurează adevărul existențial printr-un alt registru de semne, precum imaginea, muzica, gesturile, spațiul). Presupune filtrarea ramificațiilor semnificative până când surprindem nucleul de adevăr existențial. Pulsunile acestuia se pot exprima fie printr-o idee, conflict interior, paradox metafizic, absență resimțită drept prezență, gest simbolic, mit reinterpretat ș.a. Recontextualizarea în noul cod semiotic îi conferă straturi noi, personale de semnificație. Transpunerea într-un nou registru semiotic nu frizează modelul deschiderii, ci se comportă mai mult ca un filtru prin care se revendică nemijlocit adevărul existențial. Nivel poietic de lectură este o formă de raționalitate interpretativă în acțiune. Este un fenomen ontologic prin care adevărul trăiește din nou în alte manifestări.

Hermeneutul se desprinde de cadrul spațial al textului metamorfozat într-un nou registru (vizual, auditiv, corporal, spațial, tehnologic, cinematografic). Astfel, lectura poietică devine expresia structurii deschise a raționalității interpretative.

În subcapitolul 3.2., *Întrebarea ca instrument hermeneutic al disponibilității de înțelegere*, examinăm actul interogării ca instrument hermeneutic valabil și aplicabil în progresia dinspre închiderea faptică desprinsă din text înspre deschiderea conceptuală prin mijlocirea strategiilor precum: justificare, clarificare, exemplificare, condiționare, extindere. Aplicăm cuadrantul întrebărilor (Philip Cam) unui fragment de text din *Aventurile lui Peter Pan*, pentru a remarca șirul de întrebări într-un sistem organizat, fundamentat pe metodă și strategii; pentru a organiza interogația într-un sistem metodic, de la *întrebările textuale închise*, care verifică datele explicite ale fragmentului, la *întrebările textuale deschise*, care solicită interpretarea; apoi la *întrebările conceptuale închise*, care clarifică noțiuni, și la *întrebările conceptuale deschise*, care extind lectura spre problematizare filosofică. Astfel, întrebarea devine instrument hermeneutic de activare, aprofundare și orientare a înțelegerii.

Întrebările conceptuale deschise se fundamentează pe celelalte tipuri de întrebări și reprezintă o punte către cercetare. Întrebările conceptuale deschise, raportate la fragmentul ales din *Aventuri*, precum: „Ce este umbra?” își revendică definiția în raport fie cu personajul principal Peter Pan, fie în raport cu sine. Într-un atelier de filosofie cu elevi ai clasei a 6-a, umbra lui Peter Pan a fost interpretată drept: secretul său; o a doua personalitate; o forță care îl menține în realitate; amintirea, conștiința faptului că a fost un copil, după care a refuzat să crească; o energie, parte integrantă a ființei lui, fără de care n-ar fi integru; imaginea dorinței lui să crească; partea întunecată a sufletului, nedorința îngâmfată de a-și asuma responsabilități; fuga după umbra sa, pentru a o supune dorinței lui de a rămâne copil pentru totdeauna; un soi de capcană creată de către Peter pentru a-i ademeni pe copii în Țara de Nicăieri.

Extrapolând noțiunea asupra sinelui, elevii au reflectat asupra semnificațiilor existențiale ale conceptului de *umbră* în sens general, oferind următoarele ipoteze: un om mic care nu vorbește și are ochii închiși; eu sunt masca pe care o poartă umbra; pata pe care n-o pot ascunde, doar dacă soarele îmi va fi deasupra capului; persoană neajutorată, care nu-și cunoaște rolul; locul unde se ascunde trecutul; simbolul tainelor; nu poți scăpa de tine însuși nicăieri, umbra e cea care-mi reamintește asta; Fotografia de lângă, căreia mă adresez cu cuvinte fragile; în oglindă îmi văd umbra, sub forma trecutului; un gol, o piscină plină de tristețe albastră; partea care trăiește întreaga

poveste și se perfuzează în toate persoanele pe care le întâlnesc; ființa ale cărei lacrimi au fost deja vărsate; mereu găsește cum să se împotrivescă; pata neagră din fotografii; reprezentare a gândului ce persistă; o încheietură a sensului vieții; umbra aleargă, încercând să mă întrecă; ce e în spatele meu îl acoperă și îl ascunde în taină; nu are suflet, nu mă poate iubi cu adevărat; siluetă căzută pe asfalt, ce se unește cu altele, creându-și lumea proprie; o bucată din inima mea, care nu s-a lipit; dar umbrele au umbre?; în spatele meu fuge o spaimă mare legată de trecutul uitat; lumea nu e perfectă, umbrele au găurit-o ca să treacă printre; lumina trece prin mine, creează umbra și-mi amintește că sunt; spion care mă bântuie tot timpul, îmi copiază mișcărilor; inversul meu în viitor; mă gândesc cum să scap de pata cusută pe mine, sar sus-jos, dar degeaba; umbra mea e ca o carte, al cărei autor sunt eu însumi; sunt ca o monedă cu două fețe: una e luminoasă, alta e umbra, dar că ambele mă fac să fiu de preț pentru părinți și prieteni; umbra ascunde doar semne de întrebare, răspunsul e greu de găsit, dar îl ascunde tot ea în sine; iluzie care nu e doar în capul tău, ci și-n capul celorlalți, simultan; întuneric întruchipat; dincolo de umbra mea se află și lumina mea; nu o pot defini, așa cum ea pe mine; este o parte din adevăr, nu-mi cunosc încă umbra așa de bine, precum ea pe mine; dincolo de ea se află universul adevărului fals, pe care-l credeam real; adevărul șușotește la ureche, umbra strigă și ceea ce ți se strigă nu e adevăr, e prea „dat-în-față”; cine sunt eu?, se întrebă și umbra, nu doar eu; un pierdut rătăcit; am călcat odată pe parcela invizibilă de umbră și am lăsat-o la soare să i se usuce supărarea; un „eu” neafiat încă de nimeni; întrebarea pe care i-o pun: prieten sau dușman?; o oglindă, ea crește din cauza tristeții că ne simțim vinovați; se strecoară drept umbrele obiectelor mele cele mai dragi; o secvență în fugă, disperată, nu va face parte vreodată din imaginea întregă; o rană pitică-înaltă-lungă; ascunde lucrurile pe care le pot face, dar nu știu încă; va îmbătrâni și ea, se va mări cu totul?.

Prin urmare, reabilitarea întrebării nu implică doar o schimbare de ordin metodologic, ci o reconfigurare substanțială a modului în care raportăm procesul învățării la cunoaștere. O întrebare poate deveni un vehicul al gândirii care conduce la noi orizonturi de înțelegere, un catalizator al reflecțiilor filosofice. Dinamica întrebării și răspunsului fundamentează fenomenul cercetării filosofice. Întrebările se pun într-o anumită etapă a cercetării și avansează proiectiv de la text spre concept în spațiul deschis hermeneutic. A pune întrebări conceptuale deschise în continuarea celor închise și fixate pe date factice din text se cultivă într-un sistem organizat, fundamentat pe metodă și strategii. Valorificarea interogării metodologice nu doar ca pe un instrument cognitiv modelează o

conștiință disponibilă pentru adevărul existențial. Expunem orizonturile de înțelegere a elevilor într-un atelier de filosofie unde reabilităm metodologia interogării drept catalizator al reflecției.

În compartimentul 3.2.1., *Lectura atentă în cadrul fenomenologic al faptului-de-a-fi-în-text*, examinăm strategia lecturii atente aferente nivelului diakritic al lecturii, al cărei demers se realizează pe pași congruenți cu nivelurile limbii: grafic, fonetic, lexical, morfologic, sintactic, semiotic, pragmatic, stilistic. Lectura atentă este un șir de (re)lecturi în care eul *dez-depărtează* (*Ent-fernung*) textul ca pe o lume suprapusă, o lume grafică. Explicitările care contribuie la înțelegere pornesc de la înțelegere a ceea ce este de explicitat. Explorăm principiile lecturii atente (înțeleasă ca strategie diakritică de apropiere riguroasă de text, care presupune încetinirea ritmului lecturii, revenirea asupra detaliilor semnificative, observarea relației dintre parte și întreg, identificarea câmpurilor lexicale, a imaginilor, simbolurilor, repetițiilor și tensiunilor interne, precum și clarificarea raportului dintre sensul literal și sensul figurat), strategiile de (re)lectură (reluarea fragmentului după imersiunea în text, izolarea detaliului semnificativ în raport cu fluxul textual, raportarea părților la întreg, identificarea cuvintelor-cheie, urmărirea repetițiilor și opozițiilor interne, clarificarea imaginilor și simbolurilor, formularea întrebărilor hermeneutice, compararea interpretării inițiale cu interpretarea obținută după analiză și reconfigurarea sensului printr-o nouă înțelegere). Altfel spus – inspecția multistratuală a textului. În compartimentul 3.2.2., *Adevărul în dialectică inversă*, propunem o tehnică specifică nivelului diakritic, unde se realizează deconstrucția textului pentru a-i capta nuanțele opozitive conceptuale. Tehnica dialecticii inverse este instrumentul prin care un concept-cheie este oglindit în reversul său. Aplicăm tehnica asupra conceptului de *adevăr* care îi este imanentă *minciunii* în contrapondere ontologică, epistemică și etică. În așa mod, dislocăm gândul deșert ca un instrument distorsionant al adevărului existențial. Ilustrăm mecanismul distorsiunii prin *cercul hermeneutic regresiv* care conduce înspre blocaj hermeneutic. Relevăm fenomenologia minciunii și implicațiile sale ontologice pe textul lui C. S. Lewis prin detectarea mecanismelor și strategiilor prin care gândirea umană se supune eroziunii. Aceste mecanisme se manifestă în text printr-o pletoră lexicală generoasă de verbe și locuțiuni verbale, pe care le grupăm într-o figură de progresie a eroziunii: dinspre blocarea reflecției, generarea confuziei, exacerbarea emoțiilor la deformarea percepției și subminarea voinței umane. Tehnica dialecticii inverse este o tehnică de interpretare filosofică aplicabilă contextual în vederea deconspirării mecanismelor prin care are loc fenomenul denaturării de orice tip ca atare.

În subcapitolul 3.3., *Metafora și simbolul în logica sensului multiplu*, examinăm actul înțelegerii în cadrul unui sistem de figuri – metafora și simbolul – care nuanțează problematica sensului multiplu. În cadrul dat figurativ, este necesar ca hermeneutica să își justifice principiul dublului sens la nivelul transcendentă, preocupat de principiile epistemice și ontologice ale interpretării. Investigăm fundamentul ontologic al hermeneuticii care apropie înțelegerea de ceea ce face posibilă existența ca atare a înțelegerii. În compartimentul 3.3.1., *Configurări spațiale ale lecturii poietice în metaforă grafică*, exemplificăm tehnica metaforei grafice specifice lecturii poietice. Lectura poietică transpune înțelegerea în expresii vizuale, reconfigurează adevărul existențial în spații sensibile. Urmărim o definiție a imaginii și a spațialității textului ca mediu al sensului (Merleau-Ponty), o clasificare modestă a tipurilor de imagini cadrabile cu tehnica propusă. Determinăm metafora ca structură cognitivă a raționalității imaginative (Lakoff) și spațiul grafic pe care ea se suprapune la intersecția dintre ontologie și estetică. Metafora grafică este o tehnică de cartografiere a adevărului existențial pe care îl iradiază în propria sa arătare. În compartimentul 3.3.2., *Metafora grafică în poietica sintezei dialectice*, desfășurăm un praxis educațional centrat pe scopul creării unui concept-sinteză nou prin mijlocirea dialectică hegeliană a tezei și antitezei. Listăm metodele aplicabile într-un atelier filosofic de lectură poietică, pe care îl denumim *Dialectica în act: poietica sintezei* și pașii consecvenți într-o desfășurare structurată în care intervine filosofia. Modelul poieticii dialectice propuse împreună sinteza hegeliană cu estetica specifică metaforei grafice în ilustrarea actului complex specific gândirii filosofice conceptuale. Enumerăm pașii atelierului filosofic realizat împreună cu elevi din clasa a 10-a, din Instituția de Învățământ Liceul Teoretic „Andrei Straiță”, or. Anenii Noi. Pașii se fac în succesiunea parcurgerii următoarelor secțiuni jalonate pe demersul didactic, cadrul ERRE. Subiectul atelierului filosofic *Dialectica în act: poietica sintezei* vizează explorarea conceptelor *haos* și *cosmos* aflate într-o contradicție antagonică. În cadrul atelierului, se utilizează metoda analizei dialectice pentru crearea unei rețele semantice a miturilor cosmogonice în cadrul diverselor culturi. Finalitatea acestui parcurs constă în dezvoltarea abilității de a compara două idei opuse, pentru a le sintetiza într-un concept inedit și pentru a le ilustra prin contraste vizuale. Activitățile premergătoare etapei de extindere pregătesc terenul pentru o explorare mai individualizată a procesului dialectic dintre concepte aflate în raport de antinomie. În așa fel, exercițiul reprezintă o abordare integrativă și creativă a unor concepte filosofice complexe, conectând idei abstracte cu experiențele de viață ale elevilor, studenților.

a) În momentul evocării, se introduc conceptele fundamentale și se asigură înțelegerea inițială, pornind de la o experiență în comun: crearea unor metafore grafice simple în raport cu conceptele de haos și cosmos, așa cum le înțeleg elevii la o primă interacțiune. Elevii și studenții ilustrează conceptele prin mărci vizuale aflate în contrast, precum ar fi: arborele vieții, cu rădăcini adânci (haosul, fundamentul ascuns al existenței) și trunchiul (cosmosul, structura ordonată a vieții); spirala care pornește dintr-un punct central, care reprezintă cosmosul, iar desfășurarea spiralei semnificând expansiunea haotică (raportată la principiul dialectic, spirala sugerează o progresie din haos); labirint (haosul prin căile multiple și sinuoase spre ieșire) și rețeaua geometrică structurată și organizată; oceanul și insula, respectiv agitarea și stabilitatea; sticla spartă și sfera, respectiv fragmentarea în haos și împlinirea în perfecțiunea geometrică; explozie vs. structură cristalină – forțe distructive și precizia naturală ș.a.m.d.

b) La etapa de realizare a sensului, se citesc fragmentar câteva mituri cosmogonice și se analizează conceptele de haos și cosmos în raport contextual. Acestea apar în multiple mituri cosmogonice din culturile lumii și povestesc facerea lumii ca fiind metamorfoza haosului într-o ordine cosmică. Puterea de metamorfoză a haosului în cosmos este de natură sacră, pură, originală, redă victoria ordinii asupra haosului primordial. Aceste forțe antagonice apar și-n cadrul altor mitologii, precum în cea babiloniană (mitul creației „Enuma Elish”), egipteană (Nun vs. zeul Ra), nordică (abisul primordial, golul vs. cosmosul creat din corpul gigantului Ymir), chineză (haosul cunoscut drept „Hundun” și Pangu, titanul care separă cerul și pământul, aducând ordine) ș.a. Pe parcursul lecturilor, se contrastează noțiunile de haos și cosmos prin câteva trăsături esențiale.

c) La etapa de reflecție, se problematizează, prin medierea tehnicii „6 de ce?”, următoarea afirmație: „În miturile popoarelor, două concepte fundamentale au fascinat întotdeauna gânditorii: haosul și cosmosul”. Cele mai relevante și originale răspunsuri au fost alese pentru publicarea în revista pentru copii și adolescenți *NOI*, la rubrica *pauza de gândire*. În atelierul filosofic, pornind de la teoria hegeliană, elevii au formulat reflecții în raport cu aceste două concepte metafizice fundamentale, care continuă să-i fascineze pe gânditorii vremii. Răspunsurile au punctat idei precum că „Mitologia acestor două idei încearcă să descopere o parte din adevăr, căci el nu poate fi ascuns veșnic”; „Puterea care poate transforma haosul în cosmos este o energie creatoare, divină. Deci totul în lumea noastră are un sens”; „Unul este un element bun și altul rău, începutul și sfârșitul, pacea și gălăgia. Binele poate asimila răul și aduce armonia” ș.a.

d) La etapa de extindere, se creează un concept-sinteză prin contrapunerea unor două concepte prime, aflate în raport de antinomie. Pentru început, se realizează un asalt de idei în comun, cu scopul de a identifica probleme și a oferi soluții, a explora multitudini de perspective posibile în abordare, a facilita înțelegerea sarcinii și învățarea unii de la alții, a evalua în comun ideile propuse și a le oferi sau nu prioritate, a crea un mediu de învățare deschis și orientat spre soluții. Conceptul nou se ilustrează grafic, iar pe verso-ul produsului se notează explicația procesului dialectic, semnificația conceptului-sinteză care le asimilează pe amândouă – teza și antiteza în funcțiune. Schițarea propriilor exemple ținesc principiul dialecticii. Elevii parcurg câțiva pași specifici de conceptualizare a unei sinteze drept unitate conflictuală din două concepte antitetice, reprezentate printr-o metaforă grafică. Un concept creat este cel de *frunză-fulg*, care exprimă unitar căderea, dar și regenerarea prin pământ a frunzei și efemeritatea în plutire a fulgului; complementaritate și echilibru fragil dintre ciclul repetitiv și caracterul irepetabil al fiecărui moment; tranziție și sinteză a determinării și indeterminării ș.a. Sinteza conceptului de frunză-fulg marchează caracterul său volatil, cu puțința de a fi integrat în problematizarea ființării și devenirii.

Impactul parcurgerii acestui tip de atelier filosofic de lectură poietică rezidă în consolidarea înțelegerii prime a conceptelor antinomice de haos și cosmos. Ilustrarea lor grafică și explicarea procesului dialectic contribuie la o înțelegere detaliată a modului în care ideile pot fi integrate, asimilate și sintetizate. Astfel, elevii și studenții își pot forma perspective proprii asupra procesului dialectic și le pot articula într-un mod structurat. Anume în acest spațiu intervine filosofia. În ideea posibilității și căutării de sens conectat cu viața: etapa de autorefecție și creație a unei noi legături.

În compartimentul 3.3.3., *Recontextualizări semiotice prin lectură poietică*, întreprindem o analiză fenomenologică a *privirii* ca simbol în textele filosofice de Sartre, Merleau-Ponty, Levinas și Kierkegaard. Dezvoltăm o ontologie a *privirii* percutate de insuficiențe ontologice, pornind de la *Jurnalul Seducătorului* de S. Kierkegaard, unde leitmotivul *privirii* funcționează ca armă în actul seducerii. În sens general, privirea este un mijloc simbolic de transmisiune a unor idei fundamentale: fie provoacă anxietate și rușine în dezintegrarea universului propriu la Sartre (ochii privind prin broasca ușii, de teamă să nu fie văzuți în ipostaze jenante); fie „atinge” ceea ce vede, are loc într-un spațiu al tangibilului, este o palpație la Merleau-Ponty; fie o chemare dinspre limitele egoului înspre infinitul celuilalt într-un context fundamentat pe etică la Levinas etc. În *Jurnalul seducătorului*, privirea este instrumentul simbolic care distorsionează percepția lumii – Johan, protagonistul lucrării, deși o privește pe Cordelia, nu o vede aieva, ci rămâne blocat la nivelul proiectării

propriilor pulsioni și nevoi. Privirea ca armă este o metaforă a autenticității pierdute și a autoapărării față de posibile demascări de către celălalt a acestei disimulări.

Prin lectură poietică, recontextualizăm textul în diferite registre semiotice. Relevăm privirea care ilustrează fragmentarea sinelui într-o identitate care-i este străină în multiple posibilități ale registrelor semiotice posibile, așa precum urmează:

1) *Registru vizual*: tablou simbolist în care în pupilă este o oglindă în care se vede Johan cu spatele; ilustrație grafică în care Johan se uită în oglindă, dar reflexia este goală; pictură suprarealistă, în care în loc de ochi, John are două mici ferestre spre un pustiu; desen minimalist al unui chip cu ochi deschiși invers; colaj fotografic ale aceleiași fețe, însă cu priviri, de fiecare dată, diferite, marcând onctuoșitatea și prefăcătoria seducției; artă digitală a unui ochi singular strâns într-o rețea; desen abstract al unui ochi cu un punct negru în loc de pupilă, marcând vidul; fotografie conceptuală cu etapele seducției; tablou cu un chip dublu privit din două unghiuri, unul Johan, altul un demon bandă desenată în care Johan își pierde treptat natura umană; imagine a labirintului seducției, unde toate drumurile conduc într-o singură oglindă ș.a.

2) *Registru scenic*: pantomimă a unui om legat la ochi; spectacol multimedia cu personaje ai căror ochi sunt înlocuiți cu imagini de oglinzi; teatru de umbre a siluetei lui Johan captată; dans contemporan a două personaje care nu se privesc nicicând; piesă de teatru minimalistă cu un personaj care poartă o mască cu propriul chip și pe care o înlătură în solitudine; spectacol în care seducătorul își schimbă constant măștile; un spațiu întunecos prin care se întrezăresc doar ochii seducătorului; o scenă a teatrului invizibil, în care actorii se văd doar prin reflexii ș.a.

3) *Registru muzical și sonor*: compoziție corală cu voci alternând între șoptit și vorbire naturală, marcând iluziile seducției; sunete ambientale; poezie sonoră cu cuvinte rostite numai prin ecou, subliniind o voce nesinceră; audiobook cu o voce seducătoare, care induce o falsă intimitate; colaj de șoapte în care se mixează mesaje seducătoare ș.a.

4) *Registru literar*: poem cu cuvinte cheie, reflectat invers pe pagină; haiku; jurnal paralel în care se reflectă natura efemeră a seducerii; proză în care centrală este metafora pupilei drept un spațiu abisal în care cad toți cei seduși; monolog dramatic al lui Johan care, privindu-se în oglindă, își descrie expresia feței, fapt care nu corespunde cu ceea ce se reflectă; scenariu de scurtmetraj în care vorbesc numai ochii; poem scris din partea oglinzii antropomorfizate, care reflectă asupra natura privirii care mereu i se aruncă; dialog socratic dintre seducător și o conștiință lucidă ș.a.

5) *Registru cinematografic*: scurtmetraj experimental cu Johan care privește fix în oglindă, reflexia rămânându-i aceeași chiar și atunci când își întoarce capul de la ea; film noir al unui seducător cu ochi care strălucesc într-o nuanță luminoasă; montaj de secvențe din filme clasice ale privirilor din momente esențiale; clip muzical în care fiecare privire aruncată creează o nouă versiune a realității și nu se știe care dintre ele este cea adevărată; video-instalație cu ecrane multiple în care se proiectează aceiași ochi, însă exprimând alte priviri ș.a.

6) *Registru filosofico-hermeneutic*: eseu critico-reflexiv despre natura privirii; analiză fenomenologică a privirii ca obiect intențional; perspectivă hermeneutică a oglinzii ca interpretare a privirii, în ideea că ceea ce se vede este o proiecție a dorințelor; ontologia vizuală a faptului de a vedea și implicațiile sale în raport cu adevărul ș.a.

7) *Registru tehnologic*: algoritm AI de modificare digitală a privirilor din portrete istorice; GIF animat în care ochiul când clipește se schimbă imaginea din interiorul privirii; filtru de rețele sociale, în care ochii utilizatorului par goi; conversație cu chatbot în stil seducțional, pentru a testa limitele seducției virtuale ș.a.

Lectura poietică este generoasă în raport cu multiplele recontextualizări posibile. Astfel, textul se deschide înspre noi orizonturi hermeneutice. Se generează atât semnificații noi, cât și se probează și se depășesc limite textuale întru noi registre semiotice. Recontextualizările nu vin decât să nuanțeze aceste raportări într-o scenografie de semnificații proprii hermeneutului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Raționalitatea interpretativă este înțeleasă ca formă de situare a hermeneutului în interiorul sensului, iar adevărul existențial funcționează ca principiu intern al acestei orientări. Validarea ipotezei de cercetare a adevărului existențial ca structura internă de orientare a raționalității interpretative, configurând dinlăuntru dinamica actului hermeneutic al înțelegerii, s-a realizat punctual prin marcarea specificității hermeneuticii filosofice, rațiunii, ontologiei adevărului și aplicărilor practice ale modelului tripartit de interpretare dia-poietică. Ipoteza de cercetare a fost confirmată prin marcarea mecanismelor de transcendere a cadrelor epistemice, specifice adevărului existențial care orientează înspre înțelegere dincolo de limitele recesive ale rațiunii în cadru reflexiv și creator. Acest cadru operant al orientării dinlăuntru, ilustrat prin modelul tripartit de interpretare: imersivă, diakritică și poietică, definește ontologia adevărului ca un principiu intern reglator dinspre înțelegere înspre recontextualizare într-o creație proprie.

Scopul tezei de a examina și de a sistematiza structurile și interferențele contextuale ale raționalității interpretative în cadrul demersului filosofic al înțelegerii a fost atins prin contextualizarea acestora în cadrul tradițional al hermeneuticilor, prin reconceptualizarea raționalității interpretative ca o dimensiune transversală a filosofiei, psihologiei, eticii, esteticii, lingvisticii, literaturii. Am descris structurile sale imanente și am articulat această structură în raport cu ontologia adevărului existențial ca principiu reglator. Am reconceptualizat relația dintre rațional, irațional, infrarațional și suprrațional prin introducerea conceptului de *pseudorațional*. Pseudoraționalul este o formă disimulată a iraționalului, care mimează coerența și deturnează orientarea hermeneutică a înțelegerii. În această perspectivă, am explicat mecanismul regresiv al interpretării prin conceptul *cercului hermeneutic regresiv* care descrie mișcarea rătăcirii. În cadrul dialectic dat, am contrapus structurile operaționale ale raționalității interpretative cu factorii frenatorii ai înțelegerii, integrând hermeneutica ontologică cu fenomenologia adevărului.

Obiectivele cercetării au fost atinse într-un parcurs etapizat din trei capitole care marchează tranziția de la interpretarea sensului la ontologia adevărului în evoluția hermeneuticii ca disciplină filosofică; reconceptualizează rațiunea ca principiu epistemic, etic și ontologic, prin raportare la pseudoraționalul înțeles ca formă de deviere a gândirii; conferă un cadru teoretic și analitic a mecanismelor de rătăcire prin modelul cercului hermeneutic regresiv în contrast cu cel clasic; clarifică distincția dintre adevărul existențial și sensul existențial; contrastează adevărul existențial cu cel științific, pentru a explicita mecanismul transcenderii limitelor epistemice în actul

hermeneutic; dezvoltă un model tripartit de interpretare (imersivă, diakritică și poietică), aplicabil în contexte educaționale de tip reflexiv.

Fiecare capitol marchează punctual dimensiuni specifice complementare ale demersului științific în care ontologia, epistemologia și etica converg înspre adevărul existențial ca structură directivă a actului hermeneutic. În primul capitol am definit hermeneutica nu ca metodă cu tehnici și strategii aplicabile textelor, ci ca pe o ontologie a înțelegerii și fundament epistemologic al științelor umaniste. Am trasat parcursul evolutiv al hermeneuticii filosofice de la interpretarea sensului la ontologia adevărului. Problematika sensului se prelungește inevitabil în problematica înțelegerii ca raportare existențială. În cadrul dat, sensul apare ca mediu infailibil al actului hermeneutic, dar nu și ca garanție a orientării interpretative. Adevărul existențial și sensul existențial sunt tangențiale noțional, întrucât ambele apar în zona experienței trăite. Cu toate acestea, distincția rămâne decisivă: sensul deschide câmpul interpretării, devenind un orizont de sens, fără să garanteze orientarea în interiorul acestui câmp. Sensul este mediul înțelegerii, dar nu criteriu suficient al orientării.

În capitolul al doilea am realizat o analiză filosofică a rațiunii ca principiu ordonator epistemic, etic și ontologic. Operaționalizăm structurile imanente ale raționalității interpretative ca mecanisme ale înțelegerii, cum sunt structurile anticipative (prejudicata și cercul hermeneutic) dialectica relației subiect-obiect, vidul ontologic ca premisă a înțelegerii, fenomenologia atenției ca act de prezență a hermeneutului și adevărul existențial ca structură de orientare. În asemenea cadru, s-a ilustrat cum raționalitatea interpretativă transcende cadrul normativ al gândirii logice înspre o formă hermeneutic-ontologică de înțelegere.

În vederea aplicabilității principiului formulat, în capitolul al treilea am propus un model aplicativ tripartit de interpretare, structurat pe trei niveluri: *imersiv*, *diakritic* și *poietic*. Modelul este raportat la text în virtutea ideii că interpretarea cuprinde în sine lectura, dar nu se reduce la ea. Modelul dia-poietic descrie structural dinamici ale înțelegerii în mediul pe care actul lecturii îl construiește. Modelul dia-poietic propus are deci o aplicabilitate generală prin structurile sale constitutive ale procesului de interpretare în sens larg. Așadar, lectura imersivă înlesnește o experiență pre-reflexivă a textului, cea diakritică analizează structurile sale interne, cea poietică recontextualizează adevărul existențial în cadru nelimitat trans-semiotic (vizual, scenic, muzical, literar, cinematografic, filosofico-hermeneutic, tehnologic ș.a.).

Demersul filosofic întreprins a condus la următoarele rezultate științifice: sistematizarea structurilor raționalității interpretative și justificarea adevărului existențial ca structură de orientare a

înțelegerii; introducerea conceptului de *pseudorațional* ca formă disimulată a iraționalului sub aparența raționalității, manifestată prin mecanismul *gândului deșert* deturnând actul hermeneutic; conceptualizarea *cercului hermeneutic regresiv* în cadrul unei gândiri circulare viciate prin mulți factori frenatorii; fundamentarea unei pedagogii filosofice în adevărul existențial, valorificând dimensiunile reflexivă, hermeneutică și formativă ale filosofiei printr-un model aplicabil. Contribuția adusă teoriei hermeneutice constă în relevarea mecanismului de deturnare a interpretării prin dezorientare hermeneutică; elaborarea modelului tripartit de interpretare: imersivă, diakritică și poietică, facilitând progresia firească prin structurile imanente ale raționalității interpretative pentru educația filosofică.

Recomandările privind potențiale direcții de cercetare și propuneri de utilizare a rezultatelor obținute sunt următoarele:

- investigarea raportului dintre ontologie și etică în actul hermeneutic;
- construirea unei fenomenologii a pseudoraționalului;
- dezvoltarea unei ontologii sistematice a falsului, investigând mecanismul cercului hermeneutic regresiv în contextele cultural, social, politic, literar, mediatic, educațional;
- explorare fenomenologică în contexte de consiliere filosofică a gândului deșert ca formă patologică a conștiinței;
- analiză desfășurată între hermeneutica ontologică și semiotica contemporană, cu accent pus pe semne și simboluri recunoscute în spațiul digital;
- valorificarea hermeneuticii filosofice ca fundament pentru științele umaniste;
- conceperea unui curriculum interdisciplinar de hermeneutică pentru educația umanistă;
- organizare de concursuri, expoziții interactive, antologii digitale cu produsele lecturii poietice pentru texte filosofice și literare;
- scrierea unor caiete metodologice pentru elevi și studenți, cu exerciții de reflecție pe text, confruntări de sens, gândire dialogică, analiză semiotică, reflecție etică;
- conceperea unor grile alternative de evaluare a actului interpretativ;
- elaborarea unui ghid practic pentru cercuri de lectură cu activități de ordin poietic.

BIBLIOGRAFIE

1. AFLOROAEI, Ștefan. *Privind altfel lumea celor absurde*. București: Humanitas, 2013. 216 p. ISBN 978-973-50-4077-2.
2. BAUMAN, Zygmunt. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000. 232 p. ISBN 0-7456-2410-3.
3. BEJAN, Petru. *Hermeneutica prejudecăților*. Iași: editura fundației AXIS, 2004. 320 p. ISBN 973-7742-00-1.
4. VATTIMO, Gianni. *Gândirea slabă*. Constanța: Pontica, 1998. 238 p. ISBN 973-9224-20-2.
5. ADLER, Mortimer J., VAN DOREN Charles. *Cum se citește o carte*. Pitești: Editura Paralela 45, 2023. 390 p. ISBN 978-973-47-3864-9.
6. ARISTOTEL. *Poetica*. București: Editura Științifică, 1957. 151 p.
7. BĂLAN, Marin. *Cum să faci filosofie cu copiii?* București: Eikon, 2023. 281 p. ISBN 978-606-49-0864-3.
8. BLAGA, Lucian. *Geneza metaforei și sensul culturii*. București: Humanitas, 1994. 224 p. ISBN 973-28-0533-1.
9. BOGATU, Eugenia. *Perspective pragmatiste în comunicare*. București: Editura Universității din București, 2024. ISBN 978-606-161-531-5.
10. CĂLINESCU, Matei. *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*. București: Humanitas, 2017. ISBN 978-973-50-5699-5.
11. CORNEA, Paul. *Interpretare și raționalitate*. Iași: Polirom, 2006. 600 p. ISBN 973-46-0281-0.
12. DELEUZE, Gilles, GUATTARI, Felix. *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1983. 423 p. ISBN 0-8166-1225-0.
13. DILTHEY, Wilhelm. The Rise of Hermeneutics. In: *New Literary History*. 1972, nr. 3, pp. 229-244. ISSN 1080-661X.
14. ECO, Umberto. *Limitele interpretării*. Iași: Polirom, 2016. 344 p. ISBN 978-973-46-6243-2.
15. ECO, Umberto. *Opera deschisă*. Pitești: Paralela 45, 2002. 283 p. ISBN 973-593-697-6.
16. FLORIAN, Mircea. *Recesivitatea ca structură a lumii*, vol. 1. București: Editura Eminescu, 1983. 534 p.

- 17.FOUCAULT, Michel. *The Courage of the Truth. The Government of Self and Others II*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011. 381 p. ISBN 978-1-4039-8668-9.
- 18.GADAMER, Hans-Georg. *Adevăr și metodă*. București: Teora, 2001. 735 p. ISBN 973-601-684-6.
- 19.HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich *Fenomenologia spiritului*. București: IRI, 2000. 472 p. ISBN 973-96348-7-7.
- 20.HEIDEGGER, Martin. *Ființă și timp*. București: Humanitas, 2002. 673 p. ISBN 978-973-50-6445.
- 21.HUSSERL, Edmund. *Meditații carteziene*. București: Humanitas, 1994. 250 p. ISBN 973-28-0471-8.
- 22.KIERKEGAARD, Søren. *Frică și cutremur*. București: Humanitas, 2002. 264 p. ISBN 973-50-0270-1.
- 23.LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metaphors we live by*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1980. 242 p. ISBN 0-226-46801-1.
- 24.MERLEAU-PONTY, Maurice. *Fenomenologia percepției*. Oradea: Aion, 1999. 536 p. ISBN 973-99294-1-9.
- 25.NIETZSCHE, Friedrich. *Dincolo de bine și de rău*. București: Humanitas, 2015. 247 p. ISBN 978-973-50-4814-3.
- 26.RICOEUR, Paul. *Conflictul interpretărilor. Eseuri de hermeneutică*. Echinox: Cluj-Napoca, 1999. 480 p. ISBN 973-9114-72-X.
- 27.RICOEUR, Paul. *Metafora vie*. București: Univers, 1984. 508 p.
- 28.SCHLEIERMACHER, Friedrich. *Hermeneutica*. Iași: Polirom, 2001. 179 p. ISBN 973-683-617-7.
- 29.SF. IOAN GURĂ DE AUR et. al. *Cum luptăm cu gândurile*. Botoșani: Axa, 224 p.
- 30.SONTAG, S. *Împotriva interpretării*. București: Vellant, 2016. 360 p. ISBN 978-606-6864-222-2.
- 31.STEGMAIER, Werner. *What is orientation?*. Berlin: De Gruyter, 2019. 316 p. ISBN 978-3-11-057388-6.
- 32.WEIL, Simone. *Gravity and Grace*. London, New York: Routledge Classics, 2003. 183 p. ISBN 0-203-26364-2.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC

1. URSU, Cristina. De la detaliu la întreg: despre construcția „Firului narativ”. In: *Revista de Filosofie*, 2023, vol. 70, nr. 4, pp. 437-448. ISSN 0034-8260. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/437-448_0.pdf (baze de date: EBSCO, CEEOL, The *Philosopher's index*).

2. URSU, Cristina. From Granularity to the Big Picture: Construction of the “Narrative Thread”. In: *Annals of Ștefan cel Mare University of Suceava Philosophy, Social and Human Disciplines*, 2023, vol. 2, pp. 37-49. ISSN 2069-4008. Disponibil: http://www.apshus.usv.ro/arhiva/2023II/APSHUSDec2023_37_49.pdf (baze de date: ERIHPLUS, EBSCO, DOAJ).

Articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

3. URSU, Cristina. Conceptul în mișcare dialectică: o abordare filosofică a învățării. In: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”*, 2024, nr. 3(74), pp. 155-161. ISSN 1857-0461. Disponibil: <https://doi.org/10.52673/18570461.24.3-74.17> (baze de date: Crossref, DOAJ, ROAD).

Articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

4. URSU, Cristina. Interpretări fenomenologice ale privirii în e-learning. In: *Educație și valori în școala contemporană. Provocări și modele*, Universitatea „1 decembrie 1918”, Alba Iulia, 2023, pp. 159-165. e-ISBN 978-606-49-1051-6. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/chapter-detail?id=1201571>.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/phenomenological-interpretations-of-gaze-in-e-learning-2-8.pdf

5. URSU, Cristina. Metafora grafică și configurări spațiale ale înțelegerii. In: *Fenomenologia lumilor intermediare. Treceți și portaluri în spațiul virtual*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2024, pp. 319-325. ISBN 978-606-714-867-1. Disponibil: <https://www.editura.uaic.ro/produse/editura/carti-in-pregatire/fenomenologia-lumilor-intermediare-treceți-si-portaluri-in-spatiul-virtual-2024/0>

6. URSU, Cristina. Creativitatea ca formă de absență plină și vid în cadru dialectic. In: *Noi tendințe în psihologia contemporană*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2025, pp. 104-121. ISBN 978-606-37-2558-6.

Articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova

7. URSU, Cristina. Rolul întrebării în cercetarea filosofică. „Peter Pan” și o întrebare existențială. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe umanistice și sociale*, 9-10 noiembrie 2023, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2023, SUS, pp. 30-39. ISBN 978-9975-62-687-3.

Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/30-39_12.pdf

8. URSU, Cristina, SINGH, Satvir-Cor, ȚURCAN, Natalia. Implementarea unor tehnici și direcții teatrale ca strategii pentru surmontarea stăgării. In: *Science and education: new approaches and perspectives*, Ed. 26, 21-22 martie 2024, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2024, Seria 26, Vol.2, pp. 192-202. ISBN 978-9975-46-943-2.

Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/192-202_4.pdf

9. URSU, Cristina. Adevărul și fericirea în raport deschis: o perspectivă metaforică. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe umanistice*, 7-8 noiembrie 2024, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2024, SU, pp. 70-76. ISBN 978-9975-62-687-3. ISBN (pdf) 978-9975-62-806-8.

Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/70-76_35.pdf

10. URSU, Cristina. Exercițiul interpretativ al relecturii. In: *Rigoare exegetică și vocație pedagogică*, Ed. 1, 17 martie 2022, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2022, pp. 138-144. ISBN 978-9975-62-481-7.

Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/138-144_8.pdf

11. URSU, Cristina. Prejudecățile drept anticipări în textul artistic. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe umanistice. Științe sociale*, 10-11 noiembrie 2022, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2022, SU, SS, pp. 26-29. ISBN 978-9975-62-470-1. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/26-29_52.pdf

12. URSU, Cristina. Cercul hermeneutic: premise metodologice. In: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare, : Științe umaniste*, 22-23 aprilie 2021, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2021, pp. 327-331. ISBN 978-9975-159-16-6.. ISBN (pdf) 978-9975-159-19-7.

Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/327-331_8.pdf

ADNOTARE

Ursu Cristina, Structuri și interferențe contextuale ale raționalității interpretative, teză de doctorat în filosofie, Chișinău, 2026

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 143 de titluri, 144 de pagini de text de bază, 9 figuri, rezultatele obținute fiind publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: hermeneutică filosofică, raționalitate interpretativă, adevăr existențial, pseudorațional, cerc hermeneutic regresiv, gând deșert, lectură dia-poietică, metaforă grafică.

Scopul lucrării: constă în examinarea și sistematizarea structurilor și interferențelor contextuale ale raționalității interpretative în cadrul demersului filosofic al înțelegerii.

Obiectivele cercetării: analiza evoluției hermeneuticii ca disciplină filosofică; clarificarea ramificațiilor conceptuale aferente hermeneuticii filosofice; problematizarea adevărului în actul hermeneutic; prezentarea rațiunii ca principiu ordonator epistemic, etic și ontologic; reconceptualizarea iraționalului ca limită imanentă a rațiunii; schematizarea unui cerc hermeneutic regresiv în contrast cu cel tradițional; clarificarea relației dintre adevăr existențial și sens existențial; examinarea adevărului existențial ca structură de orientare în actul hermeneutic; elaborarea unui model tripartit de interpretare dia-poietică ca instrument hermeneutic; aplicarea lecturii dia-poietice în contexte educaționale de tip reflexiv.

Noutatea și originalitatea științifică constau în articularea unei perspective proprii asupra raționalității interpretative, în cadrul căreia adevărul existențial este conceput ca structură internă de orientare a înțelegerii, dincolo de limitele cadrului epistemic clasic; reconceptualizarea raportului dintre rațional și irațional prin introducerea conceptului de *pseudorațional*, înțeles ca formă disimulată a iraționalului sub aparența coerenței raționale; introducerea noțiunii de *cerc hermeneutic regresiv* distinct de cel clasic drept model ilustrativ prin care *gândul deșert* conduce la blocaj hermeneutic; dezvoltarea unui model tripartit de interpretare structurat pe trei niveluri: imersiv (experiență pre-reflexivă), diakritic (demers analitic) și poietic (recontextualizare trans-semiotică). Modelul integrează hermeneutica ontologică cu fenomenologia și estetica, creând un context nou de analiză a actului interpretativ.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: propunem un nou model teoretic care se situează dincolo de logica fundamentului, reconfigurând raționalitatea interpretativă în afara reducerii scientiste la forme logico-matematice. Redefinim raționalitatea în contextul limitelor sale epistemice printr-o reorientare hermeneutică și ontologică a înțelegerii. Deschidem direcții de cercetare în ontologia raționalității și a adevărului, etica și estetica interpretării, metodologia învățării reflexive, cu potențiale extinderi interdisciplinare. Elaborăm un model hermeneutic aplicativ (lectura dia-poietică), care definește adevărul existențial drept structura internă de orientare a raționalității.

Semnificația teoretică: formularea unei viziuni integratoare asupra raționalității: raționalitatea interpretativă care cadrează ontologia, epistemologia și etica în interiorul hermeneuticii filosofice; propunerea unei ontologii a adevărului existențial drept structură de orientare a raționalității interpretative în afara logicii fundamentului, unde actul interpretării este conceput ca practică ontologică de situare a hermeneutului în interiorul sensului, sub exigența adevărului.

Valoarea aplicativă: studiul dat facilitează aplicabilitatea modelului dia-poietic (lectura imersivă, diakritică și poietică) în contexte educaționale, prin formularea unui instrument practic de formare a gândirii reflexive în educația umanistă, hermeneutica literară și filosofică.

Implementarea rezultatelor științifice: comunicări în cadrul a 18 conferințe naționale și internaționale, 12 articole științifice și activități de cercetare.

АННОТАЦИЯ

Урсу Кристина, Структуры и контекстуальные интерференции интерпретативной рациональности, кандидатская диссертация по философии, Кишинёв, 2026

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 143 наименований, 144 страниц основного текста, 9 рисунков; полученные результаты опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: философская герменевтика, интерпретативная рациональность, экзистенциальная истина, псевдорациональное, регрессивный герменевтический круг, праздная мысль, диа-поэтическое чтение, графическая метафора.

Цель научной работы: состоит в анализе и систематизации структур и контекстуальных интерференций интерпретативной рациональности в рамках философского подхода к пониманию.

Задачи исследования: анализ эволюции герменевтики как философской дисциплины; уточнение концептуальных разветвлений, относящихся к философской герменевтике; проблематизация истины в герменевтическом акте; представление разума как эпистемического, этического и онтологического упорядочивающего принципа; реконцептуализация иррационального как имманентного предела разума; схематизация регрессивного герменевтического круга в контрасте с традиционным; уточнение соотношения между экзистенциальной истиной и экзистенциальным смыслом; рассмотрение экзистенциальной истины как структуры ориентации в герменевтическом акте; разработка трипартидной модели диа-поэтической интерпретации как герменевтического инструмента; применение диа-поэтического чтения в образовательных контекстах рефлексивного типа.

Научная новизна и оригинальность состоят в артикуляции собственной перспективы интерпретативной рациональности, в рамках которой экзистенциальная истина понимается как внутренняя структура ориентации понимания, выходящая за пределы классической эпистемической рамки; в реконцептуализации соотношения между рациональным и иррациональным посредством введения понятия *псевдорационального*, понимаемого как замаскированная форма иррационального под видом рациональной связности; во введении понятия *регрессивного герменевтического круга*, отличного от классического, как иллюстративной модели, посредством которой *праздная мысль* приводит к герменевтическому блоажу; в разработке трипартидной модели интерпретации, структурированной на трех уровнях: иммерсивном (дореклексивный опыт), диакритическом (аналитический подход) и поэтическом (транссемиотическая реконтекстуализация). Модель интегрирует онтологическую герменевтику с феноменологией и эстетикой, создавая новый контекст анализа интерпретативного акта.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы: предлагаем новую теоретическую модель, которая располагается за пределами логики основания, реконфигурируя интерпретативную рациональность вне сциентистского сведения к логико-математическим формам. Мы переопределяем рациональность в контексте ее эпистемических пределов посредством герменевтической и онтологической переориентации понимания. Открываем направления исследования в области онтологии рациональности и истины, этики и эстетики интерпретации, методологии рефлексивного обучения, с возможными междисциплинарными расширениями. Разрабатываем прикладную герменевтическую модель — диа-поэтическое чтение, — которая определяет экзистенциальную истину как внутреннюю структуру ориентации рациональности.

Теоретическая значимость: формулирование интегративного видения рациональности: интерпретативной рациональности, которая объединяет онтологию, эпистемологию и этику в рамках философской герменевтики; предложение онтологии экзистенциальной истины как структуры ориентации интерпретативной рациональности вне логики основания, где акт интерпретации понимается как онтологическая практика расположения герменевта внутри смысла, под требованием истины.

Прикладное значение: данное исследование способствует применению диа-поэтической модели (иммерсивного, диакритического и поэтического чтения) в образовательных контекстах посредством разработки практического инструмента формирования рефлексивного мышления в гуманитарном образовании, литературной и философской герменевтике.

Внедрение результатов исследования: доклады на 18 национальных и международных конференциях, публикация 12 научных статей и участие в исследовательских проектах.

ANNOTATION

**Ursu Cristina, Structures and Contextual Interferences of Interpretative Rationality,
PhD thesis in philosophy, Chişinău, 2026**

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography comprising 143 titles, 144 pages of main text, 9 figures; the results obtained were published in 12 scientific papers.

Keywords: philosophical hermeneutics, interpretive rationality, existential truth, the pseudo-rational, regressive hermeneutic circle, idle thought, dia-poietic reading, graphic metaphor.

The purpose of the work: to examine and systematize the structures and contextual interferences of interpretative rationality within the philosophical framework of understanding.

Research objectives: the analysis of the evolution of hermeneutics as a philosophical discipline; the clarification of the conceptual ramifications related to philosophical hermeneutics; the problematization of truth in the hermeneutic act; the presentation of reason as an epistemic, ethical, and ontological ordering principle; the reconceptualization of the irrational as an immanent limit of reason; the schematization of a regressive hermeneutic circle in contrast to the traditional one; the clarification of the relationship between existential truth and existential meaning; the examination of existential truth as a structure of orientation in the hermeneutic act; the elaboration of a tripartite model of dia-poietic interpretation as a hermeneutic instrument; the application of dia-poietic reading in reflective educational contexts.

The scientific novelty and originality consist in the articulation of an original perspective on interpretive rationality, within which existential truth is conceived as an internal structure of orientation of understanding, beyond the limits of the classical epistemic framework; in the reconceptualization of the relationship between the rational and the irrational through the introduction of the concept of the *pseudo-rational*, understood as a disguised form of the irrational under the appearance of rational coherence; in the introduction of the notion of *the regressive hermeneutic circle*, distinct from the classical one, as an illustrative model through which *idle thought* leads to hermeneutic blockage; in the development of a tripartite model of interpretation structured on three levels: immersive (pre-reflective experience), diacritical (analytical approach), and poietic (trans-semiotic recontextualization). The model integrates ontological hermeneutics with phenomenology and aesthetics, creating a new context for the analysis of the interpretive act.

The results obtained contribute to the solution of an important scientific problem:

The research proposes a new theoretical model that is situated beyond the logic of foundation, reconfiguring interpretive rationality outside the scientific reduction to logico-mathematical forms. We redefine rationality in the context of its epistemic limits through a hermeneutic and ontological reorientation of understanding. We open research directions in the ontology of rationality and truth, the ethics and aesthetics of interpretation, and the methodology of reflective learning, with potential interdisciplinary extensions. We develop an applied hermeneutic model — dia-poietic reading — which defines existential truth as the internal structure of orientation of rationality.

Theoretical significance: the formulation of an integrative vision of rationality: interpretive rationality, which frames ontology, epistemology, and ethics within philosophical hermeneutics; the proposal of an ontology of existential truth as a structure of orientation of interpretive rationality beyond the logic of foundation, where the act of interpretation is conceived as an ontological practice of situating the hermeneut within meaning, under the exigency of truth.

Applicative value: this study facilitates the applicability of the dia-poietic model — immersive, diacritical, and poietic reading — in educational contexts by formulating a practical instrument for developing reflective thinking in humanistic education, literary hermeneutics, and philosophical hermeneutics.

Implementation of scientific results: presentations at 18 national and international conferences, publication of 12 scientific papers, and involvement in research activities.

URSU CRISTINA

**STRUCTURI ȘI INTERFERENȚE CONTEXTUALE ALE
RAȚIONALITĂȚII INTERPRETATIVE**

SPECIALITATEA: 631.01 – ONTOLOGIE ȘI GNOSEOLOGIE

Rezumatul tezei de doctorat în filosofie

Aprobat spre tipar: 22.05.2026
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2,1

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 40 ex.
Comanda nr. 41/26

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici 60, Chișinău, MD – 2009